

Keskustelua – Diskussion

Asuntopolitiikan kommentoinnista kevään kuuma peruna kaupunkitutkimuksessa

Kuten monta kertaa aiemminkin suomalaisessa tiedekeskustelussa, vasta näkyvät ja poleemisesti otsikoidut kirjoitukset Helsingin asuntopolitiikan suunnista *Helsingin Sanomissa* (23.4.2003; 28.4.2003) herättivät yhteiskunnallisen keskustelun aiheesta. Asuntopolitiikkaa ovat tutkijat toki pohtineet aiemminkin (mm. Junto 1990; Laakso & Loikkanen 1997), mutta aika ei ole ollut ajatuksille näin suotuisa eikä media yhtä hyvin mukana kuin Mari Vaattovaaran ja Henrik Lönnqvistin (2003) keskustelunaloitteessa, jonka Helsingin kaupungin tietokeskus julkisti huhtikuussa. Aloite julkaistiin juuri Helsingin kaupungin aloittaessa poliittisen päätöksentekoprosessin seuraavien vuosien asuntotuotantoperiaatteiden linjauksista. Aloitteesta syntynyt polemiikki on antanut aihetta myös uusiin kirjoituksiin valtakunnan suurimmassa päivälehdessä (HS 14.5.2003; 28.5.2003).

Aiheen yleisestä tärkeydestä ja sen tutkijoiden yhteiskunnallisen roolin kannalta kiinnostavasta asetelmasta johtuen jatkan keskustelua nostakseni esille muutamia avoimeksi jääneitä kysymyksiä aiheesta kiinnostuneiden maantieteilijöiden keskuudessa. Puheenvuoroni perustuu Vaattovaaran ja Lönnqvistin tuoreeseen julkaisuun ja Helsingin kaupunkitutkijoiden yhteisön Stadipiirin 12. toukokuuta 2003 järjestämän asuntopolitiikan keskustelutilaisuuden satoon. Tilaisuudessa minä ja kaksi muuta Helsingin yliopiston kaupunkitutkijaa (Anneli Junto sosiaalipolitiikan laitokselta ja Timo Kauppinen sosiologian laitokselta) esitti Stadipiirin pyynnöstä vastakommentin. Keskustelun jatkamiselle antaa aiheen myös se, että julkisuudessa esitetyt näkökulmat ovat olleet ainakin aluksi rajoittuneita: muun muassa *Helsingin Sanomat* (14.5.2003) raportoi Stadipiirin tilaisuudesta varsin yksipuolisesti. Kirjoitukselta sai mielikuvan, että Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloitteen sisällöstä ei olisi tutkijoiden keskuudessa eri mielipiteitä, vaan että tilaisuudessa aloitetta vastustivat lähinnä paikalla olleet kaupungin poliittiset päättäjät.

Tässä puheenvuorossa tarkennan perustelujani Stadipiirin tilaisuudessa esittämälleni näkemykselle, jonka mukaan Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloitteessa on joitakin asiasisällöllisiä ja tutkimuksellisia ongelmia – vaikka kysymyksessä onkin keskustelunaloite eikä täysipainoinen tutkimusraportti, kuten sen tekijät tilaisuudessa tähdensivät.

Näkemyksiä Helsingin nykyisestä asuntopolitiikasta ja sen tuloksista

Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloitteen kaltaisten asuntopoliittisten kysymysten nouseminen esiin juuri näinä aikoina Suomessa oli hyvinkin odotettavissa viime vuosien yhteiskunnallisten prosessien perusteella. Esimerkiksi sosio-ekonomisen ”uuden keskiluokan” (ammattitaitoisten ja varakkaiden nuorten työntekijöiden ja kuluttajien) eriytyminen omaksi ryhmäkseen eteni nopeasti Suomessa viime vuosikymmenen lopussa teknologiayritysten ja tuloerojen kasvun seurauksena (esim. Castells & Himanen 2002). Tämä uusi, kenties ”post-moderni” yhteiskuntaluokka ja sen aikaisemmista sukupolvista eriävät arvot, elämäntavat ja odotukset ovat johtamassa yhdessä hyvinvointiyhteiskunnan kriisin kanssa yhteisen arvoperustan hajaanukseen. Tämä näkyi yhteiskuntaluokkien välillä hyvinvointivaltion arvoista vallinneen konsensuksen heikentymisenä (Esping-Andersen 1990: 25) – ja erilaistuvina asumistavoitteina.

Vaattovaaran ja Lönnqvistin kriittiseen sävyyn kirjoitetusta aloitteesta saa vaikutelman, että viime vuosikymmenten kaupunkipolitiikan tekijöillä Helsingissä ei ole ollut paljoakaan ajatusta tai vastuuta siitä, mitä valituista asuntopolitiikan linjauksista seuraa. Aloitteen keskeisin sisältö perustuu ”kolmen asuntopoliittista toimintaa leimaavan olettamuksen” testaamiselle vertaamalla niitä käytännön kokemuksiin muualla Euroopassa. Vaattovaaran ja Lönnqvistin (2003: 8) tunnistamat ”suunnittelun lähtökohdat” ovat:

- (1) Sosiaalista eriytymistä kaupunkirakenteessa tulee vastustaa;
- (2) Helsingin seudun asunto-ongelma voidaan ratkaista kunnan vuokra-asuntotuotantoa ja muulla tavoin säädeltyä tuotantoa lisäämällä;
- (3) Kuntien välinen kilpailu ei ole asuntopolitiikassa merkittävä tekijä.

Näin Vaattovaara ja Lönnqvist tulkitsevat (kuten jo Vaattovaara & Vuori 2002), että alueellisen sosiaalisen tasa-arvon vaatimus, jota Helsinki on toteuttanut kunnallista vuokratuotantoa lisäämällä ja sosiaalisen sekoittamisen periaatetta noudattaen,

on sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväntöntä politiikkaa. Sosiaalisen sekoittamisen periaatteen mukaan Helsingissä kaikilla uusilla asuinalueilla asuntotyypit on korttelikohtaisesti sekoitettu hallinta- ja rahoitusperusteiltaan niin, että 40 prosenttia niistä on sosiaalista vuokra-asuntotuotantoa ja loput vapaarahoitteista ja Hitas-tuotantoa (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 118). Vaattovaaran ja Lönnqvistin (2003: 10) mukaan tätä periaatetta noudattava politiikka on eriarvoistanut pääkaupunkiseudun kuntia keskittämällä verotulojen kertymän kannalta heikoimman väestön Helsinkiin. Väittämäänsä, että Helsinki on näin epäonnistunut seudullisessa kilpailussa ja siten kestävä sosiaalisen kehityksen suhteissaan, he perustelevat erityisesti riittävän saarite (pientalo)asuntojen tarjonnan puuttumisella niin sanottujen ”hyvien veronmaksajien” tarpeita ajatellen. ”Hyvät veronmaksajat” määrittävät tekstissä lähinnä hyvätuoloiseksi lapsiperheiksi (Vaattovaara & Lönnqvist 2003: 21).

Asuntopolitiikka on osa yleisiä kaupunkipoliittisia linjauksia, joilla on Helsingissä 1970-luvun puolivälistä saakka tähdätty sosiaalialueellisen segregaatian estämiseen (RAMA 1984; KASA 1985; Syrjäytymistä... 1997). Helsingissä segregatio on kansainvälisesti vakiintuneen tulkinnan mukaisesti määritelty tilanteeksi, jossa ”eri sosiaaliset ryhmät elävät erillään toisistaan kaupungin erilaisissa osissa ja alueilla” (Massey & Denton 1988: 282; Syrjäytymistä... 1997: 16). Tämänhetkinen Helsingin suunnittelustrategia on kansainvälisesti tarkasteltuna ollut sosiaalisesti tasarvoisen ja kestävä kaupunkikehityksen kannalta myönteinen, koska se suhteellisen tehokkaasti vaimentaa maailmantalouden ja kansallisen rakennemuutoksen kielteisiä vaikutuksia, kuten useissa Euroopan maissa nähtävää sosiaalista ja taloudellista epätasa-arvoistumista (mm. Hamnett 1996). Helsingin kaupunkisuunnittelu on tähdännyt ”rationaaliseen” kaupunkirakenteeseen ja perustunut monipuolisiin arvoihin muun muassa ympäristö-, liikenne- ja julkisen palvelutarjonnan näkökulmasta (Pennanen 2003: 122–124). Taloudellisen tuloksellisuuden lisäksi Helsinkiä on suunniteltu myös ympäristö ja Helsingin asema pääkaupunkina huomioon ottaen. Nämä ovat yhtä vahvoja kestävä kaupunkirakenteen elementtejä kuin verotot ja seudullinen kilpailu Vaattovaaran ja Lönnqvistin mielestä.

Vaikka esitätkin seuraavassa aloitteelle vastakkaisia mielipiteitä, en tarkoita sitä, etteikö Helsingin kaupungin asuntotuotantstrategiassa olisi mitään uudelleen arvioinnin tarvetta. Kyseenalaistan kuitenkin sen kunnallista verokertymää sekä sosiaalisen sekoittamisen ja kaupungin vuokra-

tuotannon pulmia korostavan perustan ja tutkimuslogiikan, joihin nojaten Vaattovaara ja Lönnqvist esittävät asuntotuotannon strategiaa muutettavaksi.

Aloitteen tutkimuksellisia ja käsitteellisiä ongelmia

Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloitteen tutkimusasetelman rajaus sinänsä palvelee hyvin kolmen mainitun asuntopolitiikkaa ohjaavan olettamuksen käsitteilyä. Radikaaleja väitteitä kuitenkin tuetaan ja testataan varsin rajallisesti tutkimuksilla Suomesta ja muualta Euroopasta. Tämä antaa aloitteelle josain määrin poliittisen agendan tuntua, koska moni kirjallisuus- ja tilastoaineiston rajaukseen ja valintaan liittyvä seikka on jätetty selittämättä. Käytettyjen kirjallisuuslähteiden kanssa ristiriitaisten tutkimustulosten laaja olemassaolo on kuitenkin varmasti kokeneen tutkijakaksikon tiedossa. Tilanteessa, jossa osuva ajoitus toi aloitteelle huomattavaa painoarvoa tutkijayhteisöä paljon laajemmissa piireissä, ei mielestäni riitä, että tekijät kysyttäessä mainitsevat, että muu tuloksia tukeva laaja kirjallinen materiaali on tullut esille heidän ”aiemmissa varsinaisissa julkaisuissaan” (Vaattovaara Stadipiirin tilaisuudessa 12.5.2003).

Vaattovaaran ja Lönnqvistin (2003: 16) mielestä kaupunkisuunnittelu on liian vahva ”sosiaalipolitiikan välineeksi”. He kuitenkin varmasti tuntevat sen huomattavan laajan kansainvälisen keskustelun niistä seurauksista, joita on ollut asuntopolitiikan ottamisella keskeiseksi *talouspolitiikan* työkaluksi länsimaiden viimeaikaisessa kaupunkipolitiikassa. Tämän menettelyn seuraukset ovat lisäksi kansainvälisen alan kirjallisuuden ja varsinkin suomalaisessa yhteiskunnassa (ainakin vielä 1990-luvulla vallinneiden) arvojen mukaan vähemmän hyväksyttäviä (esim. Kosonen 1993), koska pienituloisia ryhmiä on esimerkiksi syrjitty kaupunkien tilan käytössä ja he syrjäytyvät entistä syvemmin yhteiskunnan toiminnoista kasvavan sosio-alueellisen segregaatoin, nousevien asumiskustannusten ja perinteisen ”julkisen tilan” yksityistämisen vuoksi.

Tämän talousvetoisen suunnittelun kiistatta kielteisten vaikutusten vuoksi kasvattikin 1990-luvun lopulla useissa Euroopan kaupungeissa jälleen suosiotaan käsitys ”kokonaisvaltaisesta kaupunkisuunnittelusta”, johon julkinen sektori osallistuu keskeisenä toimijana ja talouskeskeisen yksityisen sektorin kumppanina (Roberts & Sykes 2000; Swyngedouw ym. 2002). Jos Helsingissä lähdetäisiin nyt suunnittelemaan kaupunkia ja sen sosiaalista rakennetta painottaen erityisesti seudullista verotulojakamaa, olisi tämä

mielestäni jo menneeseen junaan hyppäämistä. Tällaisen suunnitteluperustan edut tulevat esille vain maailmantalouden tietyn syklin luoman kilpailuasetelman ja kansallisen (vuoden 1993 jälkeisen) veromallin kautta.

Tällainen suunnitteluun lähtökohta tekisi suunnittelijoista kärjistäen ”markkinoiden tahtoa” ja lyhyen tähtäimen kuntatalouden tavoitteita kaavoihin välittäviä välikäsiä eikä ammattitaitoisia toimijoita, jotka edustavat laajempia yhteiskunnallisia arvoja. Tätä julkisen sektorin suunnittelun aseman heikentämistä on jo 1980-luvulta asti näkyvästi arvosteltu kaupunkitutkimuksessa (mm. Harvey 1990; Fainstein 2001). Puolustajien mielestä julkisen sektorin rooli tulisikin pienentyä, jotta kaupunkialueet voisivat toteuttaa menestyksekkästä politiikkaa kilpailutilanteessa (esim. Berry & McGreal 1995). Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloite onkin harvoja laajasti kaupungin hallinnon ja poliittisen päätöksenteon ulkopuolella keskusteltuja näkemyksiä siitä, että julkisen sektorin asutusuunnittelu olisi este Helsingin menestykselle kaupunkien välisessä kilpailussa (verokertymistä). Aiempi samansuuntainen painotus ”vaiettiin kaupungin taholla kuoliaaksi” (professori Heikki Loikkanen Stadipiirin tilaisuudessa 12.5.2003; ks. Laakso & Loikkanen 1997). Aivan viime vuosina on kaupungin sisäisessä ilmapiirissä tapahtunut sellaisia periaatteellisia muutoksia (ks. Pennanen 2003: 115, 157–159, 171), jotka antavat nyt julkaistulle aloitteelle huomattavan painoarvon.

Maailmantalouden ja kansallisen kilpailun kiristymiseen on jo reagoitukin Helsingin suunnittelussa. Tämä näkyy esimerkiksi lisääntyneenä asuinrakennustonttien luovutuksena ja myymisenä ilman Hitas-ehdotuksia sekä alueiden sisäisen omaleimaisuuden etsimisenä ja markkinointina eri kohderyhmille. Julkisuutta saaneisiin esimerkkeihin lukeutuvat uusmediataide Arabianrannassa ja biotekniikkaan panostava ekokylä Viikissä. Asuinalueiden (myönteiset) sosiaaliset profiilit ovat siis erilaistumassa eivätkä kaupungin päättäjät ole siitä huolestuneet (Pennanen 2003: 230–231).

Aivan viimeaikaisissakin tutkimuksissa on kuitenkin saatu Euroopan kaupunkien ”neoliberaalin kaupunkipolitiikan” vaikutusten vertailussa tulokseksi segregaatia lisääviä piirteitä. 1990-luvun lopulla meneillään olleet projektit osoittavat suunnittelun toimijoiden ja organisaation huomattavaa hajanaisuutta ja niiden keskittymistä paikkaamaan ylemmän keskiluokan asuin- ja kulutusmarkkinoiden puutteita. Parannuksia vähävaraisemmille tai maahanmuuttajille ei juurikaan tarjota. Tämä yhdessä muiden ”uuden kaupunkipolitiikan” toimien kanssa on nopeasti ja selvästi lisännyt sosiaalista eriarvoisuutta etenkin Kööpenhaminassa, Lilles-

sä, Bilbaossa, Brysselissä ja Dublinissa (Swyngedouw ym. 2002: 568–572). Haluammeko nyt tietoisesti liittää Helsingin aluerakennus- ja asuntopolitiikan tähän seuraan?

Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloitteen käsitteellisenä ongelmana on yksipuolinen ajatus sosiaalisesta sekoittamisesta, jonka mukaan sille olisi keskeisintä ”yhdessä toimiminen” asuinalueella (Vaattovaara & Lönnqvist 2003: 17, 24). Esimerkiksi Helsingissä suunnittelijoiden motiivit sosiaaliseen sekoittamiseen ovat olleet hyvinkin erilaiset, mutta ennen kaikkea on pyritty välttämään julkisten palvelujen tarpeen kasaantumista tietyille alueille (esimerkiksi sosiaalisen kriisihuollon tai päiväkotien tarpeen keskittymistä).

Vaattovaaran ja Lönnqvistin tulkinta sekoittamisen tavoitteista näyttäisi perustuvan lähinnä Ostendorfin ja kumppanien (2001) julkaisemaan suhteellisen kapea-alaiseen raporttiin sekoittamisen tehostomuudesta sosiaalisen nousun aikaansaamisessa. Siten myös Vaattovaara ja Lönnqvist varmaankin tietävät, että sekoittamisen ei ole Helsingissä tarkoitettukaan toimivan siten kuin he ironisesti kysyvät:

[N]ostaako pelkkä vaurauden näkeminen elämänlaatua? (s. 25)

ja:

Auttaako pitkäaikaistyötöntä hänen sijoittaminen menestyvän insinöörin naapuriksi vai olisiko myös tuettavan kotitalouden näkökulmasta kokonaistaloudellisesti viisaampaa antaa hänen valita asuinalueensa itse ja tukea kotitaloutta muutoin riittävästi? (s. 26)

Keskustelutilaisuudessa Timo Kauppinenkin painotti tärkeitä sekoittamisen vaikutuksia: äänen antamista huonompi-osaisille (asuinalueen puolesta vaikuttaminen tarvitsee keskiluokkaisia asukkaita, joilla on henkistä pääomaa ja kanavia ottaa kantaa) ja asuinalueen vaikutuksia nuoriin ja lapsiin sekä heidän koulu-uraansa, joka poikkeaa aikuisväestön oletetusta alue-efektistä [jonka taas Vaattovaara & Lönnqvist (2003: 24) tuovat esiin]. Koulujen ja sosiaaliluokkien välisen kanssakäymisen läheisestä suhteesta on tutkimuksellista näyttöä Euroopan maista, mutta Vaattovaara ja Lönnqvist eivät viittaa tähän aihepiiriin, vaikka muutoin lapsiperheet ovat keskeisiä perusteluissa.

Toisaalta toukokuisen keskustelutilaisuuden kolmen kommenttipuheenvuoron yhteiseksi mielitekiksi nousi tilaisuuden puheenjohtajan Sampo Ruoppilan ajatus, jonka mukaan tilastojen valossa Helsingin kaupungin sosiaalisen sekoittamisen periaatetta ei voi pitää aitona sekoittamisena,

koska se 1990-luvun ajan sekoitti lähinnä erilaisia tuettuja asumismuotoja keskenään (85 % kaikista uusista asunnoista) vuosikymmenen alun laman seurauksena.

Hämmäntävä väite Vaattovaaran ja Lönnqvistin (2003: 25) aloitteessa on myös kysymys:

Verokeskusteluun liittyen [...] miksi hyvätuloiset haluaisivat asua voimakkaan sosiaalisen sekoittamisen asuinalueella, varsinkin jos kohtuullisen (auto)matkan päässä on muitakin vaihtoehtoja?

En ole törmännyt yhteenkään viittaukseen tämänsuuntaisista asenteista Helsingin seudulla. Aloite ei myöskään sellaisia esitä, mutta olettaa Helsingin uusien asuinalueiden tuloluokkatilastojen taustalla olevan jotain tällaista (Vaattovaara & Lönnqvist 2003: 25). Päinvastoin: sekä väitöskirjaani varten tekemäni asukaskysely että suunnittelijoiden kommentit esimerkiksi Ruoholahden sekataloista ja Arabianrannan asuntojen ennakkomyynnistä saaduista kokemuksista osoittavat suunnittelijoiden jopa hienoisesti yllättyneen siitä, että sekoittamisen idea ei ole vaivannut alueen asukaita, vaan konfliktiritamat ovat muotoutuneet muiden asioiden ympärille (Pennanen 2003: 215–221; ks. Korhonen 1998). En näe siten perusteita Vaattovaaran ja Lönnqvistin väitteelle, jonka mukaan hyvätuloiset eivät hakeudu uusille alueille *pienempituloisten takia*. Kyse lienee pikemminkin siitä, että asunnot ovat suurituloisille liian pieniä toiveisiin nähden ja vapaarahoitteisia asuntoja on vain 15 prosenttia eli liian vähän – tätähän Vaattovaara ja Lönnqvist itsekin painottavat.

Aloitetta sävyttää myös hieman yksipuolinen ja konservatiivinen tulkinta siitä, millaisten asuntojen tarvetta nykyinen yhteiskunnallis-sosiaalinen muutos todennäköisesti lisää kaupungeissa. Vaattovaara ja Lönnqvist tyytyvät usein katsomaan tilastoja vain tietystä (erityisesti lapsiperheiden) näkökulmasta, mitenkään selventämättä tieteellisesti sitä, *miksi* juuri esimerkiksi lapsiperheet olisivat keskeinen ryhmä Helsingissä. Puute korostuu, kun samaan aikaan sekä asutuskuntatilastot että useat ulkomaiset tutkimukset gentrifikaatiosta (esim. Ley 1996) nimenomaan näyttävät, että tämä ”uusi, korkeasti koulutettu ja yksilöllisiä vaihtoehtoja haluava keskiluokka” sisältää voittopuolisesti lapsettomia pariskuntia ja yksinään asuvia – eli niitä, joiden tarpeita Helsingin tämänhetkinen asuntotuotanto palveleekin aloitteen logiikan mukaan paremmin tuottaessaan pieniä (vuokra)asuntoja. Lapsiperheiden osuus tästä ryhmästä on tosin lisääntymässä, mutta sittenkin monet kahden työssäkäyvän vanhemman lapsiperheet asuivat keskikaupungilla, *jos* niillä olisi varaa tarpeeksi suureen asuntoon siellä (Pennanen 2003: 197–198).

On lisäksi huomattava, että 78 prosenttia Helsingin asutokunnista on 1–2 henkilön talouksia (Helsingin aluesarjat 2003). Vaattovaara ja Lönnqvist (2003: 11–12) antavat ymmärtääkseni tälle päinvastaisen kausaliteetin, joka on yksin tilastojen perusteella yhtä lailla oikeutettu, eli että pienet asutokunnat ovat seurausta suurempien muutosta ympäristökuntiin kapea-alaisen asuntotarjonnan takia. Toisaalta on olemassa viitteitä siitä, että asuntotarjonnan ongelman ytimessä on myös asumisen kalleus Helsingin keskustassa (HS 11.1.2001).

Kyseenalastaitsain myös aloitteessa toistuvan olettamuksen, että kaikki asutokunnat suuremman asunnon halutessaan suosivat nimenomaan uutta, omaa pientaloa (mm. Vaattovaara & Lönnqvist 2003: 27). Tämä siksi, että – kuten Vaattovaara ja Lönnqvistkin (2003: 20) huomauttavat – vuokra-asuminen edustaa myös esimerkiksi persoonallisen elämäntavan vuoksi tai ”epätyyppillisten työsuhteiden” tuomana pakkona sinänsä hyvätuloisille (tai yksin asuville) juuri aloitteen kuuluttamaa ”valinnanvapautta”.

Kaupunkikehityksen ja asuntopoliittikan läheinen suhde

Kun parin viime vuosikymmenen aikana on kaupunkipoliitikassa lähes kaikissa länsimaissa siirrytty kohti yhä eriarvoistavampia strategioita (esim. McCarthy 1996; Borgegård ym. 1998; Swyngedouw ym. 2002), on aiheellista kysyä: ”Kuinka näkyväksi haluamme tämän sosiaalisen ja taloudellisen eriytymisen tulevan suomalaisten kaupunkien sosiaalis-alueellisessa rakenteessa?”

Taloudellisen globalisaation polarisoivaa vaikutusta on suhteellisen tehokkaasti lievennetty pohjoiseurooppalaisessa kaupunkisuunnittelussa. 1990-luvun tutkimukset esimerkiksi Norjassa (Wessel 2000) ja Hollannissa (esim. van Kempen 1994; Murie & Musterd 1996) osoittavat, että asuntopoliittisilla keinoilla voidaan hidastaa segregatiota paremmin kuin tulonsiirroilla. Hollannissa mainitaan tässä erityisen tärkeäksi korkeatasoinen ja leimautumaton sosiaalinen asutokanta, jota löytyy myös kaupungin ykköspaikoilta (van Kempen & van Weesep 1996: 1054). Muun muassa Wessel (2000) kirjoittaa, että Oslossa hyvinvointivaltiopoliittika on tehokkaammin estänyt nimenomaan segregatiota kuin sosiaalisten ja tuloerojen kasvua. Hän mainitsee tässä keskeisenä Oslossa postmodernin suunnittelun, joka sijoittaa uudelleen myönteisellä tavalla kaupungin toimintoja, muotoja ja sosiaalisia luokkia. Myös sosiaalisen asutuksen valintakriteerit ja asuntotuotannon tuet ohjaavat merkittävästi sitä, missä ihmiset asuvat

(van Kempen 1994: 1011). Kuten Helsingissäkin, ongelmana näissä maissa on kuitenkin ollut sisäisen segregaaation kasvu laajan vuokrasektorin sisällä. Esimerkiksi lapsiperheet erottuvat Ruoholahdessa ja maahanmuuttajat Vuosaarassa (Korhonen 1998; Pennanen 2003). Siten kunnallinen vuokra-asuntotuotanto ei ole aina estänyt segregatiota (Murie & Musterd 1996: 513–514).

Vaattovaara ja Lönnqvist (2003: 19) kyselevät myös pelkästään kansallisen tason asuntopoliittiseen ohjaukseen siirtymisen mahdollisuutta:

Kuinka voimakasta [kunnallista asuntopoliittista] ohjausta näiden perusturvajärjestelmien [tulonsiirtöjärjestelmien ja kattavien julkisten palvelujen] rinnalla tarvitaan?

Yksi esimerkki mahdollisesta kehityskulusta vahvasti tulonsiirtoihin perustuvan asuntopoliittikan saralla on Britannia. Tulonsiirrot ja laaja asumiskupoliittikka eivät ole siellä poistaneet segregoitumisen ongelmia, vaan tilanne on päinvastoin huonontunut huomattavasti viime vuosina, vaikka kansantalous on kasvanut. 1980-luvulla romahtanut sosiaalinen asuntotuotanto on leimannut kunnallisen vuokrasektorin vahvasti eikä se palvele enää ollenkaan ”normaaleja” työssäkäyviä pientuloisia, vaan ainoastaan kaikkein kurjimmassa asemassa olevia (Herbert 2000: 195). Mahdollinen suuntaa-antava, mutta tosin vain osittain Suomeen sovellettavissa oleva vastaus Vaattovaaran ja Lönnqvistin (2003: 24) kysymykseen

onko asuinalue kaupunkilaisille keskeinen yhteisöllinen elämänpiiri, joka ohjaa heidän ajatteluaan ja muodostaa perustan ’yhteiskuntaluokkien’ tai ’luokkaculttuurien’ muodostumiselle

on se, että Britannian kaupungeissa on fyysisen segregaaation seurauksena etnisten ryhmien ja valkoisen köyhälistön välille syntynyt eriytyneiden, päällekkäisten todellisuuksien sarjoja (*parallel lives*). Näin on käynyt siksi, että asuinalueita erottavat erilliset koulutusinstituutiot, yhteisö- ja kansalaistoiminnot, työpaikat, kieli sekä sosiaaliset ja kulttuuriset verkostot (McGuinness 2003). Tämänkaltaisten varoittavien esimerkkien vuoksi suoraa yhteyttä pienituloisten ja yhteiskunnan sosiaalisen asuntotuotannon välillä pidettiin tärkeänä myönteisenä tekijänä esimerkiksi Hollannissa 1990-luvulle saakka, jonka jälkeen siellä tosin alettiin asettaa enemmän taloudellisia tavoitteita kaupunkisuunnittelulle (McCarthy 1996; Murie & Musterd 1996: 501, 509; HS 28.5.2003).

Asuntopoliittikan jonkinasteiselle uudelleen arvioinnille on varmasti Helsingissä sijaa ja sitä on tehtykin. Uusia tuulia tarvitaan etenkin muiden taloudellisesti ja maankäytöltään tehokkaiden

asumismuotojen kuin kerrostalojen kehittämiseksi, sillä tälle on tutkimusten perusteella jatkuvasi suuri kysyntä Suomessakin. Uudet asutusmuodot ovat myös onnistuneet sekoitetuillakin alueilla houkuttelemaan maksukykyisiä asutokuntia esimerkiksi Amsterdamissa (HS 28.5.2003). Muutoksia ei siis pitäisi tehdä vain tämän hetken taloudellisen hyödyn näkökulmasta. Sen sijaan niiden tulisi perustua havaittuihin yhteiskunnallisiin muutoksiin ja näiden aiheuttamaan ihmisryhmien elämäntapojen ja asumisihanteiden muuttumiseen ja erilaistumiseen. Tärkeää olisi myös sosiaalisen tasearvon tavoitteen säilyttäminen, koska asukastutkimukset osoittavat, että ihmiset edelleen arvostavat tasa-arvoa kaupunkien kehittämisen perustana varsinkin turvallisuussyistä (esim. Pennanen 2003: 214).

Tutkijan (tärkeä) rooli ja vastuu yhteiskunnallisena vaikuttajana

Pidän Vaattovaaran ja Lönnqvistin keskustelunaloitetta erittäin myönteisenä siinä mielessä, että kun kaksikko huomasi saavansa tilastojen perusteella kiinnostavaa ja painavaa sanottavaa yleiseen keskusteluun ja päätöksentekoon, he myös käyttivät kaikkia mahdollisia kontaktejaan ja areenoita sen julkistamiseksi. Mielestäni yksi kaupunkitutkijan työn tärkeimpiä ja motivoivia puolia on se, että tutkimuksella voi ja pitää olla myös yhteiskunnallista merkitystä tai vaikutusta. Tässä suhteessa nostan hattua Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloitteelle.

Tutkijoilla on mielestäni poliittis-yhteiskunnallinen velvoite ottaa kantaa tutkimustulosten perusteella. Toisaalta heillä on myös huomattava vastuu näin tehdessään. Vaattovaaran ja Lönnqvistin tilanteeseen on maailmanlaajuisesti verrattavissa se kohu, joka nousi muutama vuosi sitten tanskalaisen ympäristötutkijan ja tilastotieteilijän Bjørn Lomborgin (2001) väittäessä tilastojen pohjalta, että maailman ympäristön tila oli ”kauttaaltaan parnemassa”. Yritysjohtajat ja poliitikot riemuitsivat: Lomborgin raportti tuki heidän yleisesti suosimaan ratkaisuja ympäristön ja talouden etujen törmätessä. Sen sijaan ympäristö- ja tilastotutkijat arvostelivat Lomborgia laajasti ja syntyi virallinen arviointimenettely tilastojen ”suodattamisen” ja tulkintojen kyseenalaisuuksien välttämiseksi. Pohdittiin myös Lomborgin henkilökohtaisia motiiveja, muun muassa sitä, kuinka paljon hänen julkaisussaan on objektiivista tietoa, kuinka paljon ”shokeeraamisen halua” tai oman näkemyksen turvaamista poliittisten ja tieteellisten koosten puhujana.

Tutkijayhteisön täytyisikin pitää huolta siitä, että esimerkiksi poliittiset päättäjät tavoittava

tutkimustieto olisi mahdollisimman laajapohjaisesti tuotettua eikä tyyliltään vapaamuotoista. Näinkin laajavaikutteisessa ja poliittisesti herkässä asiassa kuin sosiaalinen asutus maan pääkaupungissa emme voi mielestäni jättää tutkijayhteisön ulkopuolisten tahojen itse pääteltäväksi, millainen julkaisu on kyseessä – täysipainoinen tutkimus, joka on käynyt läpi koko muodollisen julkaisuprosessin vai lähinnä tutkijapiirin sisäiseen pohdintaan tarkoitettu keskustelunaloite, kuten Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloite tai tämä minun puheenvuoroni. Varmaankin he alun perin aloitteensa jälkimmäisen tapaiseksi tarkoittivatkin, mutta suuren julkisen kiinnostuksen vuoksi tämä huomio vain jäi taka-alalle. Tilastojen helmasynti on, että ne eivät yksin kerro koko totuutta monimutkaisista yhteiskunnallisista syy-seuraussuhteista tai prosesseista ja voivat osoittaa hyvin erilaisia puolia samasta asiasta, muuttujien ja niihin sopivien taustateorioiden valinnasta riippuen. Vaattovaaran ja Lönnqvistin aloitteen kaupunkitutkijoiden keskuudessa nostaman hälyn suurimpana syyinä onkin juuri se, että aloitteessa ja siitä käydyssä keskustelussa ei mainita niitä rajauksia, joita tutkimuksen kysymyksenasettelussa ja taustamateriaalin käytössä on tehty.

KIRJALLISUUS

- Berry, J. & S. McGreal (1995; toim.). *European cities, planning systems and property markets*. 448 s. E. & F. N. Spon, London.
- Borgegård, L.-E., E. Andersson & S. Hjort (1998). The divided city? Socio-economic changes in Stockholm metropolitan area, 1970–94. *Teoksessa* Musterd, S. & W. Ostendorf (toim.): *Urban segregation and the welfare state*, 206–222. Routledge, London.
- Castells, M. & P. Himanen (2002). *The information society and the welfare state. The Finnish model*. 212 s. Oxford University Press, Oxford.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. 260 s. Polity, Oxford.
- Fainstein, S. S. (2001). *The city builders. Property, politics, & planning in London and New York*. 2. p. 328 s. University Press of Kansas, Lawrence.
- Hamnett, C. (1996). Social polarisation, economic restructuring and welfare state regimes. *Urban Studies* 33: 8, 1407–1430.
- Harvey, D. (1990). *The condition of postmodernity*. 378 s. Blackwell, Cambridge & Oxford.
- Helsingin aluesarjat 1.1.2003 (2003). Helsingin kaupungin tietokeskus. 9.6.2003. <<http://hel03.novogroup.com/asarjat/>>.
- Helsingin asunto-ohjelma 2001–2005 (1998). *Helsingin kaupunginkanslia, Julkaisusarja A 9/2001*.
- Herbert, D. (2000). Towns and cities. *Teoksessa* Gardiner, V. & H. Matthews (toim.): *The changing geography of the UK*, 190–212. 3. p. Routledge, London.
- Junto, A. (1990). Asuntokysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopolitiikkaan. *Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja* 50. 412 s.
- KASA, Kantakaupungin asutokannan saneerausprojekti (1985). *Helsingin kaupunginkanslia, Talous- ja suunnitteluosasto, Julkaisuja* 9/1985. 15 s. + liitteet.
- Korhonen, E. (1998). Ruoholahti, Pikku-Huopalahti, Meri-Rastila ja Kallahti muuttaneiden silmin. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia* 1998: 8. 144 s.
- Kosonen, P. (1993). The Finnish model and the welfare state crisis. *Teoksessa* Kosonen, P. (toim.): *The Nordic welfare state as a myth and as reality. Renvall Institute Publications* 5, 45–66.
- Laakso, S. & H. A. Loikkanen (1997). Asuntomarkkinat ja asumisen taloudellinen ohjaus. *Teoksessa* Taipale, K. & H. Schulman (toim.): *Koti Helsingissä. Urbaniin asumisen tulevaisuus. Helsingin kaupungin tietokeskus*, 95–146.
- Ley, D. (1996). *The new middle class and the remaking of the central city*. 400 s. Oxford University Press, Oxford.
- Lomborg, B. (2001). *The sceptical environmentalist: measuring the real state of the world*. 540 s. Cambridge University Press, Cambridge.
- Massey, D. S. & N. Denton (1988). The dimensions of residential segregation. *Social Forces* 67: 2, 283–315.
- McCarthy, J. (1996). Waterfront regeneration in the Netherlands: the cases of Rotterdam and Maastricht. *European Planning Studies* 4: 5, 545–560.
- McGuinness, M. (2003). Geographies with difference: Citizenship and difference in postcolonial urban spaces. Vierailuluento Helsingin yliopiston Renvall-instituutissa 7.5.2003.
- Murie, A. & S. Musterd (1996). Social segregation, housing tenure and social change in Dutch cities in the late 1980s. *Urban Studies* 33: 3, 495–516.
- Ostendorf, W., S. Musterd, & S. de Vos (2001). Social mix and the neighbourhood effect. Policy ambitions and empirical evidence (Policy review). *Housing Studies* 16: 3, 371–380.
- Pennanen, P. (2003). Policies and impacts of urban regeneration – Waterfront redevelopment in Helsinki, Finland 1980–2000. *Julkaisematon väitöskirja*. 288 s. Department of Geography, King's College London, University of London.
- RAMA – Helsingin valinnaisia käyttömahdollisuuksia omaavia ranta-alueita koskeva selvitys (1984). *Helsingin kaupunginkanslia, Talous- ja suunnitteluosasto, Julkaisuja* 2/1984. 119 s.
- Roberts, P. & H. Sykes (2000; toim.). *Urban regeneration. A handbook*. 352 s. SAGE, London.
- Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota selvittäneen työryhmän mietintö (1997). *Helsingin kaupunginkanslia, Julkaisusarja A 15/1997*. 81 s.
- Swyngedouw, E., F. Moulaert & A. Rodriguez (2002). Neoliberal urbanization in Europe: large-scale urban development projects and the new urban policy. *Antipode* 34: 3, 542–570.

- Vaattovaara, M. & H. Lönnqvist (2003). Helsingin asuntopolitiikka seudullisessa viitekehyksessä – Tarvitaanko asunto- ja kaavoituspolitiikan uudelleenarviointia? *Helsingin kaupungin tietokeskuksen keskustelualoitteita* 1/2003. 31 s.
- Vaattovaara, M. & P. Vuori (2002). Väestörakenteen ja sosiaalisen eriytymisen vaikutus Helsingin veropohjaan. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia* 2002: 1. 33 s.
- van Kempen, E. (1994). The dual city and the poor: Social polarisation, social segregation and life chances. *Urban Studies* 31: 7, 995–1015.
- van Kempen, R. & J. van Weesep (1996). Gentrification and urban poor: Urban restructuring and housing policy in Utrecht. *Urban Studies* 31: 7, 1043–1056.
- Wessel, T. (2000). Social polarization and socio-economic segregation in a welfare state: the case of Oslo. *Urban Studies* 37: 11, 1947–1967.

LEHTIARTIKKELIT

- HS = *Helsingin Sanomat* 11.1.2001: ”Arava-perhe-asunnoista tulossa liian kalliita työssäkäyville perheille.”
- HS = *Helsingin Sanomat* 23.4.2003: ”Helsingin asuntopolitiikka saa purevaa arvostelua tutkijoilta.” Toimittaja P. Tuohimaa.
- HS = *Helsingin Sanomat* 28.4.2003: ”Tärkeä keskustelunaloite Helsingin asuntopolitiikasta.” Pääkirjoitus.
- HS = *Helsingin Sanomat* 14.5.2003: ”Maija Anttila: Tutkijat haluavat ohjata Helsingin asuntopolitiikkaa.” Toimittaja M. Salmela.
- HS = *Helsingin Sanomat* 28.5.2003: ”Amsterdam houkutti varakkaita eri elämäntyylin asunnoilla.” Toimittaja M. Salmela.

PAULA PENNANEN

Maantieteen laitos, King's College London & Renvall-instituutti, Helsingin yliopisto